

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Tel. (030) 10163
Postgiro 58. Abonnementsprijs f 5,50 per jaar. Buitenland f 7,- per jaar, voor
België f 6,-. Losse nummers f 0,25. Verschijnt wekelijks.

WERELD ZONDER GOD

Herinnert u zich nog onze eerste televisie-uitzending, dit najaar? Het „onze” bedoel ik die over het Humanistisch Verbond. Het was een gesprek tussen dr. Bongers en dr. Nauta; misschien heeft u het gezien en gehoord. Daar kwam een vraag van dr. Nauta in voor die toen onbeantwoord moest blijven, omdat men nu eenmaal niet alles in één keer vertellen kan. De gedachtengang van dr. Nauta, zelf een belangstellende buitenkerkelijke, was ongeveer de volgende: Humanisten gaan in hun levensovertuiging niet uit van een persoonlijke God. Daarmee kon hij het geloof ik wel eens zijn. Maar nu doen ze vaak alsof overigens alles hetzelfde blijft en dat wekte zijn verwondering. Als ik het goed begrijp bedoelde dr. Nauta te zeggen, dat de wereld helemaal niet hetzelfde aanzicht heeft voor iemand die niet in God gelooft. En dat ben ik volkomen met hem eens.

Voor de christen is God niet alleen de schepper van hemel en aarde, maar ook degen die het hele leven bestuurt, zonder wiens wil geen haar op mijn hoofd gekrenkt wordt, en die voor zijn uitverkorenen de eeuwige zaligheid heeft weggelegd. Nu is dat allemaal voor de niet-christen wel heel weinig overtuigend, maar men kan niet ontkennen, dat het de gelovige een besef van geborgenheid verschaft en aan zijn leven zin geeft. Als men niet of niet meer gelooft, valt die geborgenheid weg en wordt het leven voorshands zinloos. De vraag van dr. Nauta luidt nu: Wat voor volkomen nieuws heeft het humanisme nu te brengen, waardoor het leven een nieuw uitzicht en een nieuwe zin krijgt? Ik geloof dat dat een volkomen billijke vraag is en ik heb al geprobeerd er antwoord op te geven in mijn korte inleiding tot onze tweede televisieuitzending. Maar ik had daar toen maar een paar minuten voor en ik maak me sterk dat het toen door de beknoptheid en eenvoud van mijn antwoord de meeste lezers ontgaan is. Daarom wou ik er nu nog eens op terugkomen.

Laat ik nu vooropstellen, dat er heel wat ongodsdienstige mensen zijn — de meeste denk ik — die de vraag van dr. Nauta hele-

maal niet zo zwaar nemen. Ze worden niet geplaagd door de vraag naar de levenszin; ze voelen zich thuis in het soms barre bestaan en doen wat hun hand te doen vindt, zonder zich veel problemen te maken.

Anderen geven zich wel degelijk rekenschap van het feit dat een wereld zonder persoonlijke God er anders uitziet. Maar zij vinden steun in de gedachte van een natuurlijke wereldorde of van een nameloze kracht die een harmonie schept die ook de mens omvat. Soms noemen ze die kracht ook God. Dat zal niemand ze willen verbieden, maar het is duidelijk dat dit een heel andere God is dan die van de bijbel. Die twee Godsopvattingen hebben maar heel weinig gemeen, en daarom is het wel verwarrend om ze met dezelfde naam aan te duiden.

In elk geval is het nuttig te bedenken dat de vraag van dr. Nauta lang niet door iedereen nagevoeld wordt. Ze is niet de onvermijdelijke konsekwentie van een ongodsdienstige overtuiging; veeleer zie ik er de afspiegeling in van een ontwrichte cultuur en een tijd vol verwarring en onzekerheid, dan van een bepaalde levensvisie. Maar dat neemt niet weg dat de vraag toch gesteld wordt door ouderen en vooral door jongeren, en het humanisme kan er niet aan voorbijgaan. Nu moet ik vooropstellen dat humanisme geen omgekeerde godsdienstigheid is. Daarmee bedoel ik dat het geen christendom is, maar dan alleen zonder God. Als men het zo zou opvatten, stuit men meteen op een

personalia

Dr. J. P. VAN PRAAG. Geboren 11 mei 1911 te Amsterdam. H.B.S., staatsexamen, studie Nederlands, geschiedenis (en pedagogie) aan de gemeentelijke Universiteit te Amsterdam. Leraar, later conrector, aan het gemeentelijk lyceum te Dordrecht. Thans lid van Gedeputeerde Staten in de provincie Zuid-Holland. Voorzitter van het Humanistisch Verbond en de International Humanist and Ethical Union.

een lezing voor de vara-microfoon van zondag 15 maart 1964

leegte, waar de christen (en de Jood en de Mohammedaan) van God spreekt. Dat is eigenlijk de opvatting van Nietzsche en zijn volgelingen. Vandaar dat Nietzsche in oprechte ontzetting uitroept: God is dood en wij hebben hem gedood. En dan verder: Is er nog een boven en een onder; is er nog waarheid. Voor de negatieve christen is de wereld een wereld zonder God; voor de humanist is de wereld een wereld met mensen. En dat is dan meteen het nieuwe in het humanisme, waar dr. Nauta naar vraagt: Voor de atheïst zonder meer ontbreekt er iets aan de wereld; voor de humanist is hij compleet.

Maar is dat werkelijk nieuw? Als men een klein miljard chinezen en indiërs niet meetelt wel. In onze westerse cultuur is dit geluid maar zelden gehoord. Zelden, niet nooit, want er zijn natuurlijk geen volstrekt nieuwe gedachten meer. In zoverre is de vraag van dr. Nauta een beetje naïef. Wie zegt: Ik neem het humanisme alleen maar ernstig, als het iets geheel nieuws brengt, zegt met andere woorden: Ik wil het humanisme niet ernstig nemen; ik wil eigenlijk helemaal niets ernstig nemen; want iets volkomen nieuws laat zich niet bedenken. Maar ik neem aan dat dr. Nauta het zo niet bedoeld heeft. En dan moet ik zeggen dat dit het nieuwe is in het humanisme, dat het een levensovertuiging is van een complete wereld waarin niet alleen filosofen, maar ook gewone mensen hun plaats kunnen vinden, ook in perioden van crisis en verwarring. De gedachte dat onze wereld compleet is, is werkelijk revolutionair. Ze wijkt wezenlijk af van Thomisme, Calvinisme en Nihilisme. De vraag is alleen of de mens in zo'n wereld een zin kan leggen.

Zelf geloof ik helemaal niet in een wereld-harmonie die ook de mens omvat. Onze wereld is een krankzinnige wereld, waarin vernietigende krachten woeden, die alle orde en zin schijnen te ontwrichten. In dit opzicht is onze menselijke samenleving met al zijn verscheurdheid maar een flauwe afspiegeling van de natuurlijke chaos. Of eigenlijk is onze samenleving juist geen afspiegeling daarvan. Voorzover zij samenleving is, vertegenwoordigt zij een stukje orde in de wanorde; voorzover zij menselijk is een stukje zin in de onzin. De mens ontdekt zichzelf in deze barre wereld als een wezen dat zichzelf tracht te handhaven door verwerkelijking van zijn mogelijkheden. Maar deze zelfhandhaving is gericht op de ander, afgestemd op de ander en afhankelijk van de ander. De ander wordt ontdekt als mede-mens; zover, dat de ontdekking van de wereld en de anderen aan de zelfontdekking voorafgaat. De mens ont-

dekt zichzelf aan en in de ander.

Zo is het te begrijpen dat zijn menselijkheid herkend en gemeten wordt aan de mate, waarin zich zijn zelfontplooiing in medemenselijkheid voltrekt. Maar deze maatstaf geeft ook richting aan zijn leven en in deze richting kan hij een voldoening vinden die hem verzoent met zijn ogenschijnlijk zinloze bestaan. Een berijpte boom, een schilderij, een lied, een werkstuk, een vriend kunnen ons vervullen met een vreugde die zichzelf genoeg is. We vragen niet meer waarvoor ze dienen, maar ze scheppen een ervaring van voltooiing, die zijn zin in zichzelf draagt. Zo is er ook een wijze van leven mogelijk, waarbij men niet meer vraagt waarvoor het dient, maar die zichzelf genoeg is. Dat is een leven waarin zelfontplooiing in medemenselijkheid verwezenlijkt wordt. In alle ontoereikendheid, ontmoediging en ontzetting soms, verleent zij een zin aan het bestaan; een zin namelijk die de mens daar zelf in weet te leggen en die hem het besef geeft niet te vergeefs te leven. Dit is de boodschap van het humanisme ook voor gewone mensen; het uitbreken uit het ik; de overwinning van de zelfzucht.

Dit is geen onmogelijke eis. Het humanisme vraagt niet het bovenmenselijke, maar het menselijke. Het spreekt niet van volmaaktheid, wat dat ook betekenen mag, maar van volledigheid. Het vergt geen zelfverloochening, doch zelfontplooiing; maar in samenhang. Het heeft als achtergrond de ervaring van menselijke verlorenheid in een ondoordringelijk heelal en vertoont daarin een religieus perspectief. Maar het wordt beheerst door het vertrouwen dat de mens zijn problemen kan oplossen met gebruik van zijn menselijke vermogens. Het verschaft de enkeling bouwstoffen voor zijn wereldbeeld, inzichten voor zijn leven en uitzichten voor zijn bestaan. Maar om zich die eigen te maken heeft hij vooral levensmoed nodig en die put hij uit zijn ervaring van menselijke gemeenschap. Daarom zijn de activiteiten van het Humanistisch Verbond ook gericht op verdieping in gemeenschap. Het is een overtuigingsgemeenschap in woord en daad de mogelijkheid van een menswaardig leven aan de orde stelt, en daardoor ook zijn bijdrage levert aan de openbare meningsvorming en de geestelijke weerbaarheid.

In onze samenleving wordt de menselijkheid alom bedreigd, en humanisten kunnen dan ook niet nalaten de samenleving in dit opzicht te critiseren en naar beste krachten mee te werken aan verbetering. Maar intussen raakt de individuele mens veelvuldig in de knoei en in de knoop. Talloze blijken steeds weer te worstelen met allerlei levens-

GIRO
6168

Stichting Steunfonds
Praktisch Humanisme
te Amersfoort, Curaçolaan 16 c

vragen of door de omstandigheden geknauwd ontmoedigd en wanhopig te worden. Wie kijkt er dan naar hen om? Het is ontstellend te zien hoe mensen langs elkaar heen leven en bij herhaling merkt men opnieuw, dat er velen zijn die letterlijk niemand hebben om er steun bij te zoeken. Daarom is het zo belangrijk dat het Humanistisch Verbond over honderden vrijwilligers beschikt, uitgezocht en getraind om van uit hun humanistische overtuiging de ander bij te staan in zijn narigheid. Niet door voor hem de moeilijkheden op te lossen, maar door in hem de krachten te wekken die hem in staat stellen zelfstandig een menselijke kijk op het leven te ontwikkelen, m.a.w. door hem te helpen zichzelf te helpen.

Duizenden, dat is niet overdreven, doen jaarlijks een beroep op deze vrijwilligers, die dag in dag uit klaar staan om op die wijze de gedachte aan elke menselijkheid levend te houden en daarmede de menselijke weerbaarheid te verstrekken. Men staat er geloof ik te weinig bij stil welke opofferingen een kleine groep zich daarvoor getroosten moet, niet alleen in tijd, maar ook in geld. Weliswaar gebeurt het eigenlijke werk vrijwillig,

maar de leiding en organisatie moet berusten bij beroepsmensen en de kosten van vervoer, scholing en training moeten er ook komen. Het bedrag dat daar jaarlijks voor nodig is begint — afgezien van subsidies voor het werk in de gevangenissen e.d. — de anderhalve ton te naderen.

Daarvoor dient het Steunfonds Praktisch Humanisme, dat ieder jaar in maart zijn inzamelingsactie houdt. Dan noemen we zoals u weet ook altijd het gironummer van het Steunfonds in onze radiouitzendingen. Want zonder medewerking uit heel brede kring kunnen we dit werk nu eenmaal niet doen. Mag ik u daar dus ook even mee lastig vallen? Wilt u het gironummer even noteren: het is 6168, Amersfoort. Dit is geen zaak van liefdadigheid, maar van verantwoordelijkheid voor het menszijn in een complete, geheel menselijke wereld.

Humanisme, dat is niet de overtuiging van de mens die geborgen is in Gods bestel, maar van de mens die in een bar bestaan op zijn medemens is aangewezen, zoals deze op hem, en die daaraan de bezieling ontleent om het leven leefbaar te maken.

J. P. VAN PRAAG

MAATSCHAPPELIJK WERK OP HUMANISTISCHE GRONDSLAG

Nee, nu ik de titel van dit radiopraatje nog eens bekijk, kan ik die toch niet zo erg aantrekkelijk vinden! Het begrip „maatschappelijk werk”, heeft, dacht ik, voor velen een tamelijke onplezierige, soms zelfs ronduit een nare klank — behalve wellicht voor degenen die er hun werkkring in vinden, want dan blijkt merkwaardigerwijs vaak dat het zijn van „maatschappelijk werker” heel boeiend is! En die „humanistische grondslag”? Wie stelt zich daar eigenlijk iets bij voor? Zouden er nog, vraag ik me af, mensen zijn, lezers misschien, die schrikken van het woord „humanistisch”, omdat het hen in de eerste plaats als anti-christelijk in de oren klinkt?

Had ik niet veel beter tegen de programmaleiding van deze reeks kunnen zeggen: ik zal gaan spreken over: „een nieuwe hulpfunctie in een nieuwe groep”? Nee, afgezien van het feit dat ik dan vermoedelijk te horen zou hebben gekregen „dan weet helemaal niemand waar het over gaat”, zou ik dan toch ook weer een verkeerd uitgangspunt hebben gehad. Het maatschappelijk werk is immers al bijzonder oud. Vorige week luisterde ik op de tribune van de sfeervolle zaal waarin de Eerste Kamer vergadert, naar de behandeling van de begroting van Maatschappelijk Werk: daar klonken de Griekse citaten om aan te tonen dat al in de klassieke oudheid allerlei vormen van maatschappelijk werk bestonden. Wanneer we de eerste humanis-

ten ten tonele zouden willen voeren, kwamen we ook eeuwen geleden terecht — en dus is het duidelijk dat we met het onderwerp van vandaag eigenlijk helemaal niet aan een fonkelnieuwe zaak bezig zijn. Waarom — zo vraag ik me af — heb ik het dan toch gekozen? Omdat het onderwerp zelf me interesseert én omdat er zo’n dynamiek in zit, d.w.z. omdat er zowel sprake is van historische wortels als van een nieuwe, vaak opmerkelijke, ontwikkelingen.

Dat het woord „maatschappelijk werk” toch nog altijd voor velen een onprettige klank heeft, komt ongetwijfeld door z’n historie. Zonder ook maar een ogenblik in twijfel te trekken dat in de loop der eeuwen veel burgers uit de grond van hun hart en naar beste weten iets hebben gedaan voor medeburgers, die in grote moeilijkheden verkeerden is het een feit dat veel bittere herinneringen zijn overgebleven aan de periode van filantropie en slecht bedreven liefdadigheid. Ten dele zijn daaraan natuurlijk de

personalia

D. HEROMA-MEILINK. Geboren 18 april 1908. Opleiding: H.B.S., School voor Maatschap Werk. Sinds 1953 lid 2e Kamer Staten Generaal, lid hoofdbestuur Humanistisch Verbond, vanaf oprichting met tussenpozen.

erbarmelijke maatschappelijke omstandigheden schuld, waarin armoede, gebrek en leed ontstonden en voorttierden, maar vooral ook de manier waarop die liefdadigheid werd bedreven en de veelal — alweer: de goeden niet te na gesproken — hoovaardige houding van degenen die in staat waren om te geven tegenover hen, die wel genoodzaakt waren om te vragen — en die zich hoogstwaarschijnlijk nooit in de geef-positie zouden bevinden. Juist omdat het z.g. maatschappelijk werk — waar we nu eigenlijk heel iets anders onder verstaan — zo eeuwen lang onverbrekkelijk is verbonden geweest aan materiële nood en alles wat daar mee samenhang, ontworstelde het zich maar héél langzaam aan het oude odium, aan de slechte naam, welke er van ouds aan kleefde. Ongetwijfeld veranderde er sinds het begin van deze eeuw heel wat aan methode en mentaliteit en was er allang geen sprake meer van de grove, massale praktijk van nood-lenigen uit vroeger tijden, welke zich uitte in het geven van soep, turven en klompen of dergelijke. Men ging het individu onderscheiden in de grote groep van hulpzoekenden, men ging zoeken naar de oorzaken van de nood-situatie en er ging iets dagen van datgene waaraan hulp zou moeten voldoen, om daadwerkelijk te zijn. Ook voor de geestelijke componenten van een mens in moeilijkheden kreeg men daarbij steeds meer oog. Het steeds verder voortschrijden van een krachtige verbetering van de maatschappelijke omstandigheden drongen armoede, werkloosheid en ziekte steeds verder terug en dan is het langzamerhand niet zo moeilijk om te begrijpen dat in de welvaartsstaat van vandaag het maatschappelijk werk een heel andere plaats is gaan innemen dan in de vroegere samenleving en daarmee een ander gezicht heeft gekregen en een andere functie.

Toch liggen er in die geschiedenis nog een paar interessante feiten waarbij ik even wil stilstaan. Van oudsher was de verzorging van de armen een plicht van de christenen en in de kerk werd de charitas bedreven in de werken van barmhartigheid door goede en minder goede christenen, met een warm hart en met een koel hart, met het zojuist genoemde gevolg voor de naam van het maatschappelijk werk. Wat is begrijpelijker, dan dat wrok tegen de liefdadigheid en wrok tegen de kerk vaak onverbrekkelijk dooreengestrengeld waren? Lag het niet voor de hand dat zij, die gingen inzien hoe uitermate belangrijk de radikale verbetering van de materiële omstandigheden was, zich keerden tegen de kerken en daarmee ook de liefdadigheid overboord gooiden? Zo is het volkomen verklaarbaar dat in de kring van wat men noemde de moderne arbeidersbeweging eigenlijk heel lang voor het maatschappelijk werk geen belangstelling bestond. Men hield zich met fundamentele zaken bezig en leefde eigenlijk ook in de overtuiging dat met een algehele omvorming van de samenleving de behoefte aan maatschappelijk werk wel zou verdwijnen. Maar toen in de dertiger jaren de crisis hard toesloeg en daarnaast door de toepassing van de Kinderwetten de belangstelling voor vraagstukken van kindbescherming steeg — niet het minst in de kring van socialistische jeugdbeweging — ontstond ook in die

Rede en Religie in het Humanisme

In deze uitgave is er naar gestreefd de verschillende opvattingen die zich binnen het humanisme over deze onderwerpen voordoen, tot hun recht te laten komen.

Formaat 15x23 cm. - Omvang ca. 250 pag.s

Prijs f 9.90

U kunt dit bestellen door overschrijving op giro 30.49.60, t.n.v.

Centraal bureau Humanistisch Verbond
OUDEGRACHT 152 — UTRECHT

wereld een eerste begin van aandacht voor wat in de sfeer van het maatschappelijk werk door hen kon worden gedaan. Men ging zich bezighouden met gezinsvoogdij en met de z.g. vrijwillige verzorging, d.w.z. het thuisbezorgen van de geldelijke steun aan degenen die volgens de Armenwet een uitkering ontvingen, een instituut dat vooral in Amsterdam ruime toepassing vond. En toen na de oorlog de Vereniging „Humanitas” werd opgericht gebeurde dat vooral door degenen, die zich in die jaren kort vóór de oorlog met deze beide takken van maatschappelijk werk hadden beziggehouden. Men zag in hoe belangrijk het was dat in onze samenleving het groeiend aantal buitenkerkelijken zou kunnen rekenen op een instantie welke goed maatschappelijk werk zou bieden aan hen, die de weg naar de kerkelijke organen niet wilden inslaan.

In het maatschappelijk werk zelf hadden zich na de oorlog ontwikkelingen voorgedaan, waardoor juist voor 'n vereniging op humanistische grondslag de perspectieven gunstig waren. Terwijl hier in Europa in de oorlogsjaren de wetenschappelijke ontwikkeling van het „vak” maatschappelijk werk vrijwel had stilgestaan — zoals alles bij ons in die jaren stilstond — was men in Amerika daarmee veel verder gekomen en had men met name in de methode van de hulpverlening een veel dieper inzicht veroverd. Dat inzicht, gepaard met een snel voortschrijden van de kennis omtrent de mens, zoals die in psychologie en sociologie tot uiting kwam, gaf de wetenschappelijke basis van een werkelijke beroepsontwikkeling in het maatschappelijk werk, welke vooral gestalte kreeg in de methode van het z.g. Case-work. De waardering van het individu in de hulpzoekende, de houding tegenover de cliënt, de doelstelling van de hulpverlening, n.l. de

zelfstandigmaking van degene die in moeilijkheden is geraakt — dat alles speelt in het case-work een grote rol en slaat opvallend goed aan bij de doelstelling van een vereniging voor maatschappelijk werk op humanistische grondslag, waarin de eigen waarde van het individu eveneens centraal stond.

Het feit, dat direkt na de oorlog in Nederland eveneens werd geboren het Humanistisch Verbond, stelde de arbeid van Humanitas bovendien nog tegen een heel bepaalde achtergrond. Het Humanistisch Verbond bedoelde in het buitenkerkelijk volksdeel te komen tot een kernvorming, waardoor een grotere bewustwording van de in dat volksdeel levende waarden en normen mogelijk zou worden.

Een grotere geestelijke weerbaarheid was daarvan het gevolg, tegelijkertijd ontstond ook een stuk emancipatiestrijd. Deze uitte zich o.m. op politiek terrein in de verovering van het recht tot het geven van humanistische geestelijke verzorging b.v. in gevangenissen, arbeiderskampen en in het leger aan hen die daar voor de godsdienstige verzorging vanwege de kerken niet in aanmerking kwamen en tot dan toe veelal van elke geestelijke steun verstoken bleven. Ook Humanitas kreeg z'n portie van die emancipatiestrijd, en zag zich meermalen in gemeenten in het Zuiden van het land subsidie van de overheid geweigerd.

Zonder enige twijfel bestaat er in ons land behoefte aan mogelijkheden tot hulpverlening vanuit een instantie, die de buitenkerkelijkheid voluit accepteert, of misschien kan men nog beter zeggen: die positief waardeert. Dat is bij veel z.g. „algemeen” instellingen lang niet altijd het geval. Het is nog altijd een uitzondering wanneer onder „algemeen” wordt verstaan een instelling waarin alle gezindten, hoe ook gefundeerd, gelijk op samenwerken. Ik dacht wel, dat men in de laatste tijd kan spreken van een groeiende openheid in allerlei vroeger zéér gesloten groepen, een openheid welke tot een behoefte aan beter begrip voor elkaar en grotere samenwerking kan leiden.

Maar juist omdat de niet-kerkelijken als zodanig geen groep vormen, is het van zoveel belang dat in de erkenning van de humanisten in die samenwerking als het ware de erkenning van de positieve buitenkerkelijkheid ligt besloten.

Natuurlijk was het voor Humanitas een voordeel dat het geen lang, ten dele belast, verleden in het maatschappelijk werk met zich sleepte, maar na de oorlog een frisse nieuwe start kon maken. Na enkele jaren werken verkreeg men de erkenning als voorgedijvereniging en spoedig daarna werd het eerste kinderhuis „Ellinchem” te Ellecom geopend. Het hebben van een eigen milieu is in de paedagogische situatie al bijzonder belangrijk. En — merkwaardig samengaan — vaak óók in de levensavond. Als men z'n levenlang vooral in een onkerkelijk milieu heeft geleefd, is het niet prettig uiteindelijk

in een christelijk bejaardentehuis terecht te komen — en vaak was er bijna geen andere keus. Dat wordt nu anders, ook in humanistische kring bestaat een centrale stichting voor de bouw van bejaardentehuizen en verschillende mooie tehuizen zijn reeds verrezzen.

Het is eigenlijk allemaal nog maar een begin. Zeker, Humanitas is in de ruim 15 jaar van z'n bestaan enorm gezond, heeft veel geschoolde krachten in dienst en verricht een massa belangrijk werk. Maar men zou wensen, dat de groep die dit alles moet dragen en schragen — met geld, met belangstelling, met werkkraft ook vooral — veel gróter was. Waarom? Wel, omdat de behoefte zo gróót is aan een modern en goed werkend hulpverleningsinstituut, dat allerlei terreinen bestrijkt en waarbij men verzekerd is van een grote tolerantie.

Dan blijft ook een buitenkerkelijk burger, door de diepste punten van het leven gaande, niet in de kou staan, maar vindt de hulp, die hij behoeft.

D. HEROMA-MEILINK

een aanvulling

Naar aanleiding van de lezing door Dokie Roethof-Ensing op 9 februari voor de VARA-microfoon uitgesproken en getiteld: „Leven de ouders van Ot en Sien nog?”, werd haar op het volgende attent gemaakt. Niet Jan Ligthart zou de grote scheppende figuur achter de boekjes van Ot en Sien zijn geweest, maar diens medewerker H. Scheepstra. De heer E. Wolthuis directeur van het Noorderlijk Instituut voor Opvoeding en Onderwijs verwees naar authentieke gegevens, w.o. een uitgebreide correspondentie tussen Scheepstra en Ligthart, die berusten bij genoemd instituut en waaruit zonder meer zou blijken, dat Scheepstra de ontwerpen van de lesjes maakte, deze aan Ligthart voorlegde, waarna deze de lesjes van zijn opmerkingen, aanwijzingen en aanvullingen voorzien weer aan Scheepstra terugzond. Het leek ons niet on aardig een en ander onze lezers mee te delen.

Voor 't hedenmorgen daagde ben ik een heuvel opgegaan en keek op naar de sterrenhemel.

En ik zei tot mijn geest: „Wanneer wij één zullen zijn geworden met gindse werelden en één met het genot en de kennis van alle dingen die zij bevatten, zullen wij dan gelukkig zijn en voldaan?”

En mijn geest antwoordde: „Nee, wij dringen enkel tot hun hoogste hoogten door om, daar voorbij, verder te streven”.

Walt Whitman (1819—1892)

Humanistische Correspondentiekring voor huwelijkscontacten opgericht door het Humanistische Verbond, verleent bemiddeling bij het leggen van contacten tussen personen, die een huwelijkspartner zoeken.

Inlichtingen postbus 210, Utrecht. Gaarne 24 ct aan postzegels insluiten. (adv.)

AMOREEL

In de afgelopen dagen heb ik een boek gelezen, dat mij bijna van de eerste tot de laatste bladzij tegelijk geboeid en geërgerd heeft. Als ik mij des avonds — en helaas dikwijls ook diep in de nacht — te bedde had begeven en het kussen en de dekens zorgvuldig in de juiste stand had geschikt, greep ik het dikke pocketboek genaamd „de Duitsers en ik” van de Engelse journalist Sefton Delmer (voor de volledigheid Zwarte Beertjes 726).

Als ik dan enige tijd aan het lezen was en allerlei afkeurende woorden begon te mompelen, mompelde mijn vrouw van uit haar eigen dekengrot: „Leg dat boek dan weg als je het zo slecht vindt. En ga slapen.”

Maar ik vond het niet zo slecht. Integedeel, ik kon er tot schade van de nachtrust die ik zo dringend nodig heb, bijna niet van ophouden. Ik vond het alleen zo... nou ja, zo slecht, zo verkeerd.

Sefton Delmer is een Engelsman die in Berlijn is geboren en in dit boek zijn herinneringen heeft opgeschreven tot 1940. Hij was al jong in de journalistiek terecht gekomen en in de loop der jaren heeft hij zich opgewerkt tot een van de topverslaggevers van het Engelse blad Daily Express. Hij was tot eind 1933 in Berlijn, ging daarna naar Parijs, keerde nog even in 1934 terug naar Duitsland om „de nacht van de lange messen” te verslaan, waarbij onder veel anderen Röhm werd vermoord, ging weer naar Parijs, naar Spanje, Tsjecho-Slowakije en zelfs even naar Jeruzalem. Deze tijd is in de recente geschiedenis een uitermate belangwekkende periode, vol spanning, dreiging, angst en ook vol optimisme, soms tegen beter weten in, en vol hardnekkig vertrouwen in de toekomst, omdat alles in ons zich ertegen verzetten, dat schurken duurzaam de touwtjes in handen zouden houden.

Omdat ik deze hele tijd vrij bewust heb beleefd, zij het dan niet in Berlijn, Parijs, Madrid en Praag, heb ik het mij aangeschaft. De listige uitgever belooft bovendien op de kaft nog enkele smakelijke vóór- en nagerichten, zoals „Berlijnse nudisten” (aha!) en „De verlovings van Prins Bernhard” (koopt en leest).

Op de achterzijde wordt ons meegedeeld: „De Times noemde dit boek zowel geschiedenis als journalistiek van het hoogste gehalte”. En aangezien ik voor beide enige belangstelling heb, dacht ik dat ik hieraan wel een deel van mijn loopexplosie kon besteden.

Hoewel ik mij er van bewust ben, dat het nauwelijks pas geeft met een zo gezaghebbend en bezadigd orgaan als de Times van mening te verschillen, kan ik ook na ampele overweging tot geen andere conclusie komen dan deze: „De Times kletst. Het boek is noch geschiedenis, noch journalistiek van hoog, laat staan het hoogste, gehalte. Met geschiedenis heeft het niets gemeen en in de rubriek journalistiek behoort het tot de

afdeling sensatiejacht”.

Hiermee wil ik niet zeggen, dat deze vorm van journalistiek gemakkelijk te bedrijven zou zijn. Het tegendeel is het geval. Er is een ongelofelijke hoeveelheid uithoudingsvermogen voor nodig én initiatief én inventiviteit om, gelijk Sefton Delmer, altijd weer vooraan te staan op de plaatsen waar gevochten, gekonkeld, verraden, vermoord en gekwaktzalfd of kwakgezalfd wordt, om hierover dan bovendien een stuk te schrijven dat door de miljoenen lezers van een halfdeftige boulevardkrant gevreten wordt en of tenslotte de vrucht van al die arbeid op een of andere manier naar het redactiegebouw op enkele duizenden kilometers afstand te krijgen.

Er kan geen twijfel aan zijn, of Sefton Delmer vindt, dat hij altijd aan de goede kant heeft gestaan. Hij is geen bewonderaar van Hitler en zelfs ten opzichte van de figuur van Franco heeft hij zijn reserves. Maar hij was heel goed met de olijke Röhm en hij vergezelde Hitler per vliegtuig op zijn verkiezingstochten. Met ieder abject individu was hij bereid te eten en te drinken, als er kopij uit te kloppen was.

Als Delmer in Burgos met een vliegtuig aankomt en nog niet weet wie daar de baas is, neemt hij zijn „semi-kameraadhouding” aan. Dan kan hij alle kanten uit. Hij constateert terreurdaden aan beide zijden maar spreekt wel terloops over de nette, gedisciplineerde en kundige soldaten van Franco en het slecht uitgeruste gepeupel van Catalonië.

Over de achtergronden van de Spaanse burgeroorlog vernemen wij niets. Over concentratiekampen en Duitsland heeft Delmer ook niet geschreven. Daarover wilde zijn baas Beaverbrook en de miljoenen lezers vermoedelijk niet horen.

Met geschiedenis heeft het boek niets te maken, goede Times.

Het politieke inzicht van de schrijver is gelijk aan dat van de onnozele Daily Express-lezers in Engeland en elders, die zich van enkele moorden en vervolgingen afmaakten met de opmerking, dat in Italië de treinen nu tenminste op tijd liepen en dat er in Duitsland geen werkeloosheid meer was. Met andere woorden: Sefton Delmer was in die gevaarlijke tijd politiek gesproken een levensgevaarlijk stuk onbenul.

Van enige behoefte om te getuigen van humane beginselen vinden wij bij Delmer geen spoor. Dat is heel begrijpelijk, want hij had niets te getuigen, bij gebrek aan beginselen. Hij was amoreel. En nu heeft hij enige tijd geleden zij herinneringen te boek gesteld. Het blijkt, dat hij in al die jaren sadder noch wiser is geworden.

De eerste zin luidt: „Ik vrees, dat ik er nogal pedant uit tevoorschijn kom.” Ja, dat ook, maar dat is heus het ergste niet. Het ergste is, dat er vandaag wéér zoveel Daily Express-lezers zijn. Helaas ook hier te lande.

H. H.

lezingen voor de radio

- zo. 22 mrt. VARA 9.45 uur: H. Bongers: „Investerings in menselijkheid”.
zo. 29 mrt. VARA 9.45 uur: P. Spigt: „Het feest der zekerheid”.
vr. 3 apr. VARA 22.25 uur: Televisie-uitzending.